

Gwybodaeth ddilydol i'r Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith yn dilyn trafodaeth Rheoli Amgylcheddol Morol ar 9 Rhagfyr 21

Datganiad cryno gan CNC

Rydym ni'n gwerthfawrogi'r cyfle i drafod rheolaeth amgylcheddol forol gyda'r Pwyllgor ac rydym ni'n cydnabod y bu nifer o feysydd o newid ers i bwyllgorau blaenorol ymchwilio i'r maes hwn.

Efallai y bydd yn helpu i ddechrau trwy ailadrodd rôl CNC yn y maes hwn yn gyflym. Pwrpas cyffredinol CNC yw ceisio rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy. Mae'r rôl hon yn ymestyn i'r amgylchedd morol sy'n ffurfio bron i hanner tiriogaeth Cymru. Mae rôl CNC mewn perthynas â rheolaeth amgylcheddol forol yn eang gan gynnwys, er enghraifft: cyngor, tystiolaeth, rheoleiddio gan gynnwys trwyddedu morol, monitro, rheoli perygl llifogydd arfordirol/erydiad, ymateb i ddigwyddiadau, rheoli safleoedd gwarchoddedig, rheoli pysgodfeydd cocos (cilfach Dyfrdwy a Burry) ac awdurdod llywio Dyfrdwy.

Rydym ni bellach yn gweithio mewn dau argyfwng a ddatganwyd gan y llywodraeth, mewn argyfwng hinsawdd a natur. Er bod rhai o'r effeithiau a'r cyfleoedd sy'n ymwneud â thir wedi'u dogfennu'n dda ac yn cael cyhoeddusrwydd da, efallai nad ydyn nhw'n cael cymaint o gyhoeddusrwydd mewn perthynas â'r môr, sydd â llawer i'w golli a llawer i'w gynnig. Rydym ni'n cydnabod bod effaith newid hinsawdd yn sylweddol ar y môr, ond bod y môr hefyd yn cynnig cyfleoedd i liniaru rhai o'r effeithiau trwy, er enghraifft, amsugno carbon, lliniaru'r hinsawdd a darparu ynni adnewyddadwy. Mae'r argyfwng natur yn ychwanegu rheidrydd i reoli'r rhwydwaith helaeth o ardaloedd morol gwarchoddedig sy'n adnodd allweddol i gefnogi ecosystem forol wydn. Yn CNC rydym ni'n ceisio dod â'r pryderon hyn ynghyd a mynd i'r afael â materion a chyfleoedd argyfwng hinsawdd a natur mewn ffordd integredig.

Ymhlith y rhaglenni gwaith allweddol i ni yn hyn o beth mae: ein Rhaglen Ynni Adnewyddadwy ar y Môr; cyngor a thystiolaeth i gefnogi datblygiad dull gofodol o gynllunio morol; adnewyddu ein hasesiadau cyflwr MPA a'n cyngor cadwraeth; datblygu a darparu ein rhaglenni adfer a charbon glas; a hefyd darparu monitro a thystiolaeth i wella ein dealltwriaeth a llywio cynllunio a rheoli. Gobeithiwn allu trafod rhai o'r meysydd hyn gyda chi heddiw.

Er gwaethaf yr heriau, rydym ni wedi ymrwymo'n llwyr yn CNC i flaenoriaethu ein hymdrechion trwy ein rhaglen forol - boed yn gynghorol, rheoliadol, rheolaeth uniongyrchol ac ati - i ganolbwyntio ar y meysydd lle gallwn gael yr effaith fwyaf ar reolaeth gynaliadwy'r amgylchedd morol.

Maint y bwllch mewn cronfeydd ar gyfer tystiolaeth a lle mae eraill yn goresgyn y cyfyngiadau i gael gafael ar gyllid aml-flwyddyn

Mae CNC yn cynhyrchu rhestr flynyddol o anghenion tystiolaeth forol ac arfordirol â blaenoriaeth uchel. Mae'r rhestr hon yn cael ei blaenoriaethu o 'restr hir' o anghenion tystiolaeth gydnabyddedig, ar draws gwaith morol ac arfordirol CNC. Mae tystiolaeth i lywio achosion adnewyddadwy ar y môr yn un o'r ysgogwyr â blaenoriaeth. Ar hyn o bryd, mae 20 prosiect ar y rhestr â blaenoriaeth. Mae hyn yn adlewyrchu gallu CNC i ddatblygu'r prosiectau hyn. Gellir mynd i'r afael â rhai o'r bylchau hyn mewn tystiolaeth yn ystod y flwyddyn ariannol; mae eraill fodd bynnag yn broblemau cymhleth sy'n gofyn am ymchwil arbrofol aml-flwyddyn i alluogi dilyniant ystyrion. Ni all CNC gyflawni hyn ar ein pennau ein hunain, felly rydym ni'n edrych ar sefydliadau eraill a ffrydiau cyllido. Ar hyn o bryd mae ein cyllideb ar gyfer gwaith tystiolaeth forol ac arfordirol (heb gynnwys monitro) oddeutu £160,000 y flwyddyn. Rydym ni'n amcangyfrif y byddai datblygu'r 20 prosiect sy'n flaenoriaeth yn sylweddol yn costio oddeutu £3.5 miliwn y flwyddyn.

Mae CNC yn ceisio gweithio gyda phartneriaid i fynd i'r afael â'r anghenion tystiolaeth hyn. Er enghraifft, rydym ni'n gweithio gyda'r rhaglen Tystiolaeth Gwynt ar y Môr (OWEC) a arweinir gan Ystad y Goron. Rhaglen aml-flwyddyn gwerth £25 miliwn yw hon sy'n cynnwys cymysgedd o astudiaethau, prosiectau ymchwil a chasglu tystiolaeth i helpu i ddeall a goresgyn effeithiau amgylcheddol cronus gwynt ar y môr, a'i effeithiau ar ddefnyddwyr y môr a'r cymunedau ar y tir. Rydym ni hefyd yn ymgysylltu â'r Rhaglen Camau Gweithredu Galluogi Gwynt ar y Môr (OWEAP), sef menter gwerth £4.3 miliwn a redir ar y cyd gan Defra a BEIS, a ariennir gan Drysorlys EM. Gall y rhaglenni hyn fod yn werthfawr i lenwi bylchau mewn tystiolaeth ar y cyd, lle mae angen i dystiolaeth Cymru gyd-fynd â'r rheini ledled y DU. Fodd bynnag, mae ffocws y rhaglenni hyn yn tueddu i fod ar ddatblygiadau gwynt ar y môr presennol ym Môr y Gogledd sy'n golygu nad yw rhai llwybrau effaith a derbynyddion (cynefinoedd a rhywogaethau) bob amser yn flaenoriaeth yng Nghymru.

Mae ffocws y rhaglenni OWEC ac OWEAP ar wynt ar y môr. Yng Nghymru, mae'r gymysgedd ynni'n fwy amrywiol gyda datblygiad gwynt ar y môr arnofiol, amrediad llanw, llif llanw ac ynni tonnau yn dibynnu ar fynd i'r afael â bylchau mewn tystiolaeth allweddol sy'n benodol i'r sectorau hynny. Mae Llywodraeth Cymru a CNC yn noddi ORJIP Ocean Energy, rhaglen gydweithredol o ymchwil amgylcheddol ledled y DU gyda chyllideb flynyddol o £55,900 a'r nod yw lleihau risgiau cydsynio ar gyfer prosiectau tonnau, llif llanw ac amrediad llanw.

Mae casglu data arolwg yn yr amgylchedd morol yn ddrudd iawn a byddai arolygu cynhwysfawr o ddyfroedd Cymru yn costio miliynau, neu o bosibl biliynau o bunnoedd. Byddai CNC yn croesawu newid i'r mecanwaith cyllido i ganiatáu dyrannu cyllid dros sawl blwyddyn, er mwyn galluogi cyflwyno prosiectau tystiolaeth aml-flwyddyn.

Tystiolaeth sy'n ymwneud â llymriaid

Nid yw dosbarthiad a digonedd llymriaid yn nyfroedd Cymru wedi'i astudio yn dda er bod RSPB ar hyn o bryd yn cynnal prosiect, wedi'i gefnogi gan grant CNC, i asesu dosbarthiad rhywogaethau pysgod porthiant yn nyfroedd Cymru, gan gynnwys llymriaid. Bydd yr adroddiad yn ymdrin ag:

- Ardaloedd silio a meithrinfa pysgod brae yn nyfroedd ac amgylchoedd Cymru. Dosbarthiad rhywogaethau pysgod brae ifanc ac aeddfed yn ystod yr hydref a'r gaeaf
- Pwysau ar bysgod brae yn Nyfroedd Cymru - Adolygiad llenyddol o'r pwysau hysbys a phosibl ar bysgod brae

Pan gaiff ei gyhoeddi yn gynnar yn 2022 bydd yr adroddiad hwn yn darparu tystiolaeth ddefnyddiol ar gyfer rhywogaethau llymriaid.

Mae gan CNC brosiectau tystiolaeth llymriaid yn y rhestr hir o fylchau mewn tystiolaeth a nodwyd yn ein rhaglen tystiolaeth forol ac arfordirol, ond ar hyn o bryd nid oes yr un ar y rhestr flaenoriaeth uchaf ar gyfer bwrw ymlaen â'r adnoddau sydd ar gael.

Mae gan llymriaid hoff gynefinoedd penodol, maen nhw'n claddu yng ngwely'r môr gyda'r nos ac yn ystod y gaeaf, ac yn dodwy wyau dyfnforol, sy'n eu gwneud yn agored i effeithiau o weithgareddau dynol yn rhyngweithio â gwely'r môr. Mae llymriaid yn ffurfio poblogaethau arwahanol sydd hefyd yn eu gwneud yn agored i golledion o weithgareddau dynol. Mae pysgodfeydd masnachol a hamdden Cymru ar gyfer llymriaid a swtanod Norwy yn gyfyngedig, er bod cynefin a phoblogaethau llymriaid yn destun pwysau eraill yn nyfroedd Cymru fel carthu agregau.

Ar hyn o bryd mae'r llymriaid yn rhywogaeth a restrir o dan Adran 7 Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016. Rhaid i Weinidogion Cymru gymryd pob cam rhesymol i gynnal a gwella'r rhywogaethau sydd wedi'u cynnwys yn y rhestr a gyhoeddir o dan Adran 7 ac annog eraill i gymryd camau o'r fath.

Mae llymriaid yn ffynhonnell bwyd ar gyfer gwylanod coesddu. Ar hyn o bryd mae CNC yn cwblhau adroddiad ar statws cyfredol yr wylan goesddu yn nyfroedd Cymru. Byddwn yn sicrhau bod hwn ar gael i'r pwyllgor cyn gynted ag y bydd wedi'i gyhoeddi.

Rôl CNC wrth gynghori ar ynni adnewyddadwy morol a'i gydsynio

Nodyn o eglurhad: Mewn sesiynau diweddarach ar y 9fed, clywodd y Pwyllgor fod Marine Scotland yn defnyddio polisi "Defnyddio a Monitro" i hwyluso'r defnydd o dechnolegau ynni adnewyddadwy morol. Er mwyn egluro, roedd y polisi "Arolygu, Defnyddio a Monitro" yn hwyluso datblygiad trwy leihau ymdrech yr arolwg amgylcheddol sy'n ofynnol i gefnogi ceisiadau i leiafswm o flwyddyn o arolwg amgylcheddol, mewn ardaloedd yr ystyrir eu bod yn risg isel. Roedd y polisi hwn yn seiliedig ar sensitifrwydd amgylcheddol y lleoliad arfaethedig, graddfa'r datblygiad, a'r math o dechnoleg a gynigiwyd. Mae maint yr Ardaloedd Morol Gwarchodedig yng Nghymru yn golygu mai cymharol ychydig o leoliadau yn rhanbarth y glannau a fyddai'n cael eu nodi fel sensitifrwydd amgylcheddol isel, yn absenoldeb asesiad sylfaenol strategol ar raddfa fawr. Sylwch fod y polisi hwn wedi'i dynnu'n ôl yn yr Alban, ac nid yw bellach ar gael ar dudalennau gwe Marine Scotland.